OECONOMUS GAZDASÁGKUTATÓ ALAPÍTVÁNY

OECONOMUS ELEMZÉSEK

KISKERESKEDELEM A KORONAVÍRUS ÁRNYÉKÁBAN

Az elemzés célja a kiskereskedelmi szektor 2020-as folyamatainak bemutatása. Az ágazatot ellentmondásosan érintette az új típusú koronavírus-járvány világszerte és idehaza egyaránt. 2020 elején a korlátozásoktól való félelem a szektor fellendülését hozta, majd jelentős visszaesés következett a második negyedévben, amelyet a harmadik negyedévtől visszarendeződése követett. Ugyanakkor az egyes termékcsoportok iránti kereslet is jelentős eltérteket mutatott. A kiskereskedelemre vonatkozó adatok szorosan összefüggnek számos más gazdasági mutatóval, mint a munkaerő piaci folyamatok, és a fogyasztói viselkedés alakulása (mint a digitalizáció, megtakarítási szándék, vagy a jövőbe vetett bizalom). Fontos szem előtt tartani azt is, hogy a jelenlegi válságkezelés kulcsmozzanata a fogyasztói bizalom helyreállítása.

2021. FEBRUÁR

KISKERESKEDELEMA A KORONAVÍRUS ÁRNYÉKÁBAN

Az új típusú koronavírus járvány nem egységesen hat az egyes gazdasági ágazatokra. A kiskereskedelem önmagában is tükrözi a komplex folyamatokat. A szektor összetettsége miatt a különféle, kiskereskedelmi forgalomban lévő terméktípusok iránti kereslet nagy eltéréseket mutatott a járvány időszakában. Ez az ún. „K" alakú kilábalás a válságból, amely során egyes szektorok felívenek, másoknál tartós negatív hatások érvényesülnek. A krízis az év eleji várakozásokkal ellentétben elhúzódóvá vált, és a hatásai is tartóssá válhatnak.

A kiskereskedelm forgalom változása kapcsán fontos látni, hogy az ágazaton belül, mely termékcsoportok teljesítettek kedvezően, és melyek szenvedtek el jelentősebb zsugorodást. Annak érdekében, hogy teljesebb képet kapjunk, a hazai adatokat érdemes a nemzetközi trendekkel is összevetni. Ilyenek lehetnek például a világ vezető gazdaságaiban a kiskereskedelmi forgalom alakulása (USA és az EU).

A szektorok közötti átrendeződés mellett a járványhelyzet a vásárlók viselkedését is átalakította, ugyanis az e-kereskedelem jelentős léptékben fejlődött a 2020-as évben. A nagyfokú bizonytalanság miatt a megtakarításoknak[1] is fontos szerep jutott: a kényszermegtakarítások[2] és a jövővel kapcsolatos várakozások[3] miatt egyaránt.

---

[1] A megtakarítás a GDP felhasználási oldalához tartozik, leginkább a fogyasztással összevethető. Ugyanakkor a fogyasztás és a kereskedelmi forgalom között szoros összefüggés mutatható ki. A lakossági fogyasztási kiadásai és kiskereskedelmi forgalom korrelogramja alapján szoros együttmozgást tapasztalunk (a korrelációs együttható 0,91), ami nem meglepő, hiszen a KSH a lakossági fogyasztás becsléséhez felhasználja a kiskereskedelmi statisztikát.
JAKAB M. Zoltán – VADAS Gábor: A háztartások fogyasztásának előrejelzése ökonometriai módszerrel. In: MNB Háttértanulmányok 2001/1, https://www.mnb.hu/letoltes/ht2001-1.pdf

[2] A járvány elleni védekezés során bevezetett korlátozó intézkedések gátolták a fogyasztást. Ilyen intézkedések volt többek között a járvány első hulláma alatta egyes kiskereskedelmi üzletek zárvattása, a második hullám alatt az üzletek csökkentett nyitva tartása. Az ilyen módon nem megvalósult fogyasztás a megtakarítások emelkedéséhez járult hozzá. Ez az ún. kényszer megtakarítás.

[3] A Pénziránytű Alapítvány felmérése alapján járványhelyzet erősítette a pénzügyi tudatosságot.
FEKETE, Fanni: Hogy állunk az anyagiakkal? – Így változott a pénzügyi tudatosságunk a koronavírus

A kiskereskedelmi forgalom ugyanakkor más gazdasági indikátorokkal is összefügg. A rendelkezésre álló jövedelem, azaz a bértömeg függ a munkarőpiaci folyamatoktól: a fogalkoztatás illetve munkanélküliség arányától, a keresetektől, illetve a bérdimaikától.

A jövő tendenciái pedig a gazdaság valamennyi szektorában a bizalom helyreállításával állnak szoros összefüggésben.

Hazai kiskereskedelmi forgalom

Kereskedelem a bruttó hazai terméken belül

Magyarországon a bruttó hazai termék 2020 első három negyedévében a negyedévben 5,5%-kal esett vissza válság hatására. A GDP termelési oldalán a kereskedelem a kedvezőbben teljesítő ágazatok közé tartozott. 2020 első három negyedévben rendre a GDP-változása feletti értéket mutatott, ahogy az alábbi ábra mutatja. (I. negyedév: GDP 2,2%-kal bővült, a kereskedelem 7,8%-kal, a II. negyedévben a GDP 13,6%-kal esett vissza, míg a kereskedelem 4,2%-kal, a III. negyedévben a GDP 4,6%-kal mérséklődött, miközben a kereskedelem már 1,8%-kal növekedett év/év alapon[4].) A kereskedelem és gépjárműjavítás 2019-ben a GDP 11,1%-t adta, az ágazat teljesítménye a megelőző években is 10% körül alakult[5]. Ez a nemzetközi trendeknek megfelelő arány[6].

óta. In: Képmás, 2020.08.29, https://kepmas.hu/hu/hogy-allunk-az-anyagiakkal-igy-valtozott-penzugyi-tudatossagunk-koronavirus-ota

[4] KSH: 3.1.5. A bruttó hazai termék (GDP) termelésének volumenindexei, előző év azonos időszaka = 100,0%. (2020.12.01.) https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_qpt005a.html?back=/stadat_gdp

[5] KSH: 3.1.4. A bruttó hozzáadott érték értéke és megoszlása nemzetgazdasági áganként (1995–) (2020.10.01.) https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qpt002a.html?down=363#

[6] Az adat nehezen összevethető az európai uniós átlaggal, mivel az Eurotat a kiskereskedelmet a közlekedés, és vendéglátás ágazatokkal együttesen vizsgálja. Ezeknek a szektoroknak az együttes hozzájárulása a GDP-hez 17,2% volt az EU 27 tagállamának átlagában, míg Magyarországon 16,1%, vagyis a hazai adat kismértékben elmaradt az európai átlagtól (Eurostat, 2021). Az USA-ban a kereskedelem hozzájárulása 12% körül alakul (FRED, 2021). Utóbbi adat nagyságrendileg megegyezik a hazaival, illetve a hazai attól kismértékben elmarad.

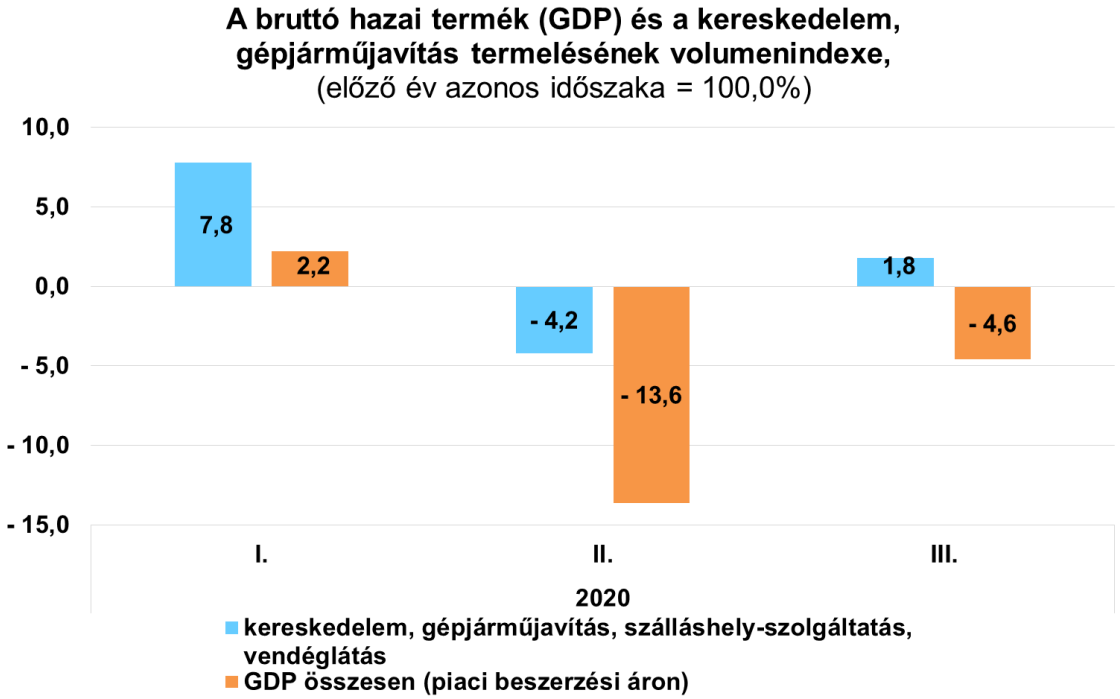

Forrás: KSH

1. ábra: A hazai bruttó hazai termék (GDP) termelési volumenindexének összehasonlítása a kereskedelem és gépjárműjavítás szektor teljesítményével. A kereskedelem ágazata 2020 első három negyedévében kedvezőbb teljesítményt mutatott a teljes GDP változásánál. Forrás: KSH

Kiskereskedelmi forgalom alakulása

2019-ben a kiskereskedelmi forgalom dinamikus bővülése volt tapasztalható idehaza, ebben hozott törést, illetve hektikus ingadozást a járvány. Az adatok még 2020 első hónapjaiban is kedvezően alakultak. A 2020. februári szám (év/év alapon 10%-t meghaladó növekedés) – feltehetően – már a járványtól, illetve annak nyomán bevezetendő korlátozásokra való félelem miatt emelkedett, különösen az élelmiszerek tekintetében. Az év első hónapjaiban jelentős készletfelhalmozás történt a háztartások esetében. 2020. februárban a KSH adatai alapján az élelmiszer- és élelmiszer jellegű vegyes kiskereskedelemben a forgalom volumene 10,7%-kal bővült. A nem élelmiszer-kiskereskedelem esetében az iparcikk jellegű vegyes - (24%), a gyógyszer-, gyógyászati termék-, illatszer- (16%), a könyv-, számítástechnika-, egyéb iparcikk- (15%) növekedést mutattak[7]. Az élelmiszerek (10,7%) és a gyógyszerek

[7] KSH: Kiskereskedelem. In: Gyorstájékoztatók. 2020.12.03. https://www.ksh.hu/gyorstajekoztatok#/hu/document/kis2002

(16%) esetében tapasztalható forgalom növekedés a vírushelyzetre való felkészülésre utal. Míg a számítástechnika cikkek a home office-ra és az iskolai oktatás online térbe való áthelyezését vetítette előre.

A veszélyhelyzet Magyarországon 2020. március 11-én került kihirdetésre. A kijárási korlátozások bevezetésére március 28-án került sor. Ez együtt járt a kiskereskedelmi üzletek működésének nagyfokú limitálásával. A rendelet szerint csupán az élelmiszerboltok, patikák, piacok és drogériák váltak látogathatókká[8], minden más üzlettípusnak szüneteltetnie kellett a nyitvatartását. Az április hónapot érintették leginkább a korlátozó intézkedések, amit az adatok is tükröznek, 10%-t meghaladó visszaesés történt év/év alapon a kiskereskedelemben. A korlátozó intézkedések fokozatos feloldásával[9] májusban havi alapon már jelentős visszapattanás történt. 2020. május elejétől vidéken, május közepétől Budapesten és Pest megyében is feloldották a kiskereskedelmi üzletek nyitvatartási korlátozását, amely a nem élelmiszerüzletek forgalmára (+3,5% év/év alapon) volt leginkább hatással[10]. A kiskereskedelem az előző év azonos időszakához viszonyítva 2%-kal csökkent, amely mögött elsősorban az üzemanyag forgalom visszaesése állt (6,7%-pontos csökkenés év/év alapon). A járvány helyezet márciusban az üzemanyag forgalom esetében is érvényesült, 2020-ban egészében jelentősen elmaradt a 2019-es forgalomtól. Ebben a korlátozó intézkedések, utazással kapcsolatos szabályozások mellett a bizonytalanság és a félelmek is jelentős szerepet játszottak.

A kiskereskedelmi forgalom 2020 júliusáig folyamatosan élénkült, augusztusban a járvány második hullámától való félelmek ismét megjelentek, majd szeptembertől, a járvány következő hullám kialakulásával párhuzamosan fokozatosan életbe léptek a szigorító intézkedések. Ez a kiskereskedelemre vonatkozó statisztikákban is tükröződött, amely augusztus óta rendre elmaradt a megelőző év adataitól (alábbi ábra). A novemberre vonatkozó adatközlésben már az újabb, 2020. november 11-től életbelépő korlátozó intézkedések hatása is tükröződhet. Ugyanakkor csupán

[8] KORONAVÍRUS-FERTŐZÉS ELLENI VÉDEKEZÉSÉRT FELELŐS OPERATÍV TÖRZS: A kormány kijárási korlátozást vezet be. 2020.03.27. https://koronavirus.gov.hu/cikkek/kormany-kijarasi-korlatozast-vezet-be

[9] KORONAVÍRUS-FERTŐZÉS ELLENI VÉDEKEZÉSÉRT FELELŐS OPERATÍV TÖRZS: Fokozatosan, szigorú menetrend mellett újraindítható az élet. 2020.04.30. https://koronavirus.gov.hu/cikkek/kormanyinfo-fokozatosan-szigoru-menetrend-mellett-ujraindithato-az-elet

[10] KSH: Kiskereskedelem. In: Gyorstájékoztatók. 2021.01.31. https://www.ksh.hu/gyorstajekoztatok#/hu/document/kis2005

mérsékelt, év/év alapon 0,8%-os visszaesés történt, míg októberhez képest 1,1%-kal bővült a kiskereskedelmi üzletek forgalma[11]. Az adat a szezonális hatásoktól tisztított, így nem csupán a karácsonyi előkészületek miatt alakult kedvezőbben az októberi számnál. Ugyanakkor utalhat a fogyasztói bizalom fokozatos visszatérésére.

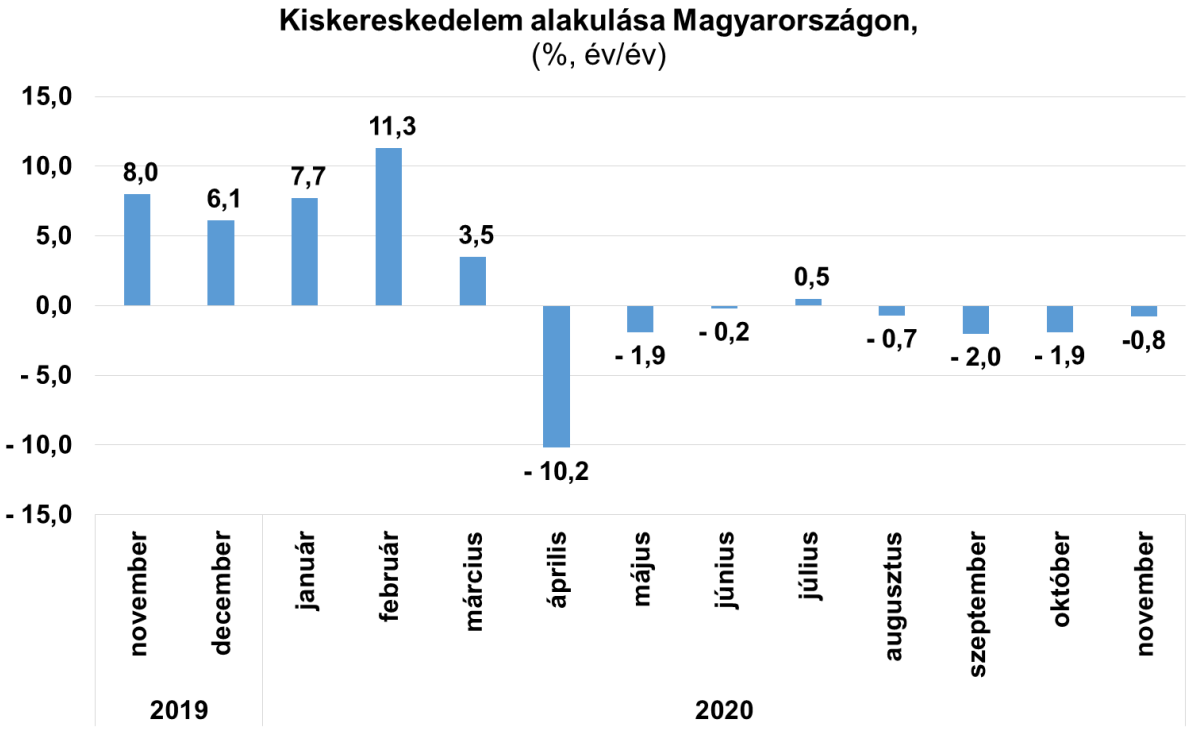

Forrás: Eurostat

2. ábra: A kiskereskedelmi forgalom alakulása Magyarországon 2019. novembere és 2020. októbere közötti hónapokban (év/év alapon). A kiskereskedelem jelentős bővülést mutatott 2020. áprilisáig, amikor a korlátozó intézkedések érzékeltették hatásukat. Májusra a forgalom visszapattant, de adatokból óvatos fogyasztói magatartás tükröződik. Forrás: Eurostat

Kiskereskedelmi forgalom nemzetközi összehasonlításban

Egyesült Államok

A fejlett piacok közül az Egyesült Államok adatai a leginkább mérvadóak a világ folyamatainak alakulása szempontjából. Az új típusú koronavírus-járvány elleni

[11] KSH: Kiskereskedelem. In: Gyorstájékoztatók. 2021.01.31. https://www.ksh.hu/gyorstajekoztatok#/hu/document/kis2005

védekezés az USA tekintetében igen kedvezőtlenül alakult, jelenleg az összes fertőzött tekintetében a világon az első (17,7 millió fő, a százezer főre jutó fertőzött tekintetében pedig a 12. ország volt 2020. december 20-án[12]).

Az Egyesült Államok kiskereskedelmi forgalma az új típusú koronavírus-járvány elterjedése előtt dinamikusan bővült (4-5% év/év alapon). Az USA-ban a kiskereskedelem esetében sokkal látványosabb ingadozás következett be, mint az európai országok átlagában, vagy hazánkban. Ennek hátterében a drasztikusabb munkaerő piaci folyamatok állhatnak, az USÁ-ban Európánál lényegesen nagyobb elbocsátási hullám következett be a járvány hatására.

A vírus terjedésével jelentős zsugorodás volt tapasztalható a kiskereskedelmi forgalomban (2020. márciusban 5,6%-os, áprilisban 19,9%-os zuhanás történt, alábbi ábra)[13]. A járvány első hullámának enyhülésével 2020 májusától visszapattanás következett be. 2020. nyarán 2-3%-os bővülés ment végbe. Ezt az ősz folyamán várakozásokon felüli, 4-6%-os emelkedés követett. Eközben augusztusban még a lakossági megtakarítások mutattak kiemelkedő értéket, addig szeptemberben a fogyasztás bővült dinamikusan. Az Egyesült Államokban jelentős gazdaságösztönző csomag került megszavazásra mindkét nagypárt által a Kongreszusban, amelynek hátterében a 2020. novemberi elnökválasztásra való felkészülés állhatott. A járvánnyal kapcsolatos félelmek, és újrakezdődő lezárások miatt azonban az elemzők kedvezőtlenebb negyedik negyedévet várnak.

Érdemes látni, hogy a harmadik negyedévben olyan termékcsoportok teljesítettek jól, mint a korábban jelentős zuhanást mutató árucikkek. Az ősz folyamán olyan termékek esetében nőtt kiemelkedően a kereslet, mint például a ruházati cikkek, sporteszközök, zene és a könyvek[14]. Ugyanakkor a korábban – a vírus első hulláma alatt – kedvezően teljesítő elektronikai cikkek esetében a lendület elfogyott az őszre.

[12] JOHN HOPKINS EGYETM: Covid-19 Dashboard. 2020. December 20. https://gisanddata.maps.arcgis.com/apps/opsdashboard/index.html#/bda7594740fd40299423467b48e9ecf6
[13] USA Census Bureau: Monthly Retail Trade. (2020.01.31.) https://www.census.gov/retail/marts/www/timeseries.html
[14] COX Jaff: Retail sales post big gain in September as consumers show unexpected strength. In: CNBC, 2020.10.16. https://www.cnbc.com/2020/10/16/retail-sales-september-2020.html
ROCKEMAN, Olivia: U.S. Retail Sales Tumble in Sign Economic Rebound Is Sputtering. Bloomberg. 2020.12.16. https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-12-16/u-s-retail-sales-tumble-in-sign-economic-rebound-is-sputtering

Az év utolsó két hónapja – az ünnepi szezon – meghatározó az amerikai gazdaság és az év egészének kiskereskedelmi forgalma szempontjából. A decemberi adatok év/év alapon bővülést mutattak, de az őszi hónapoknál mérsékeltebb volt az emelkedés (alábbi ábra)[15], ami összefügghet a járvány kiújulásával.

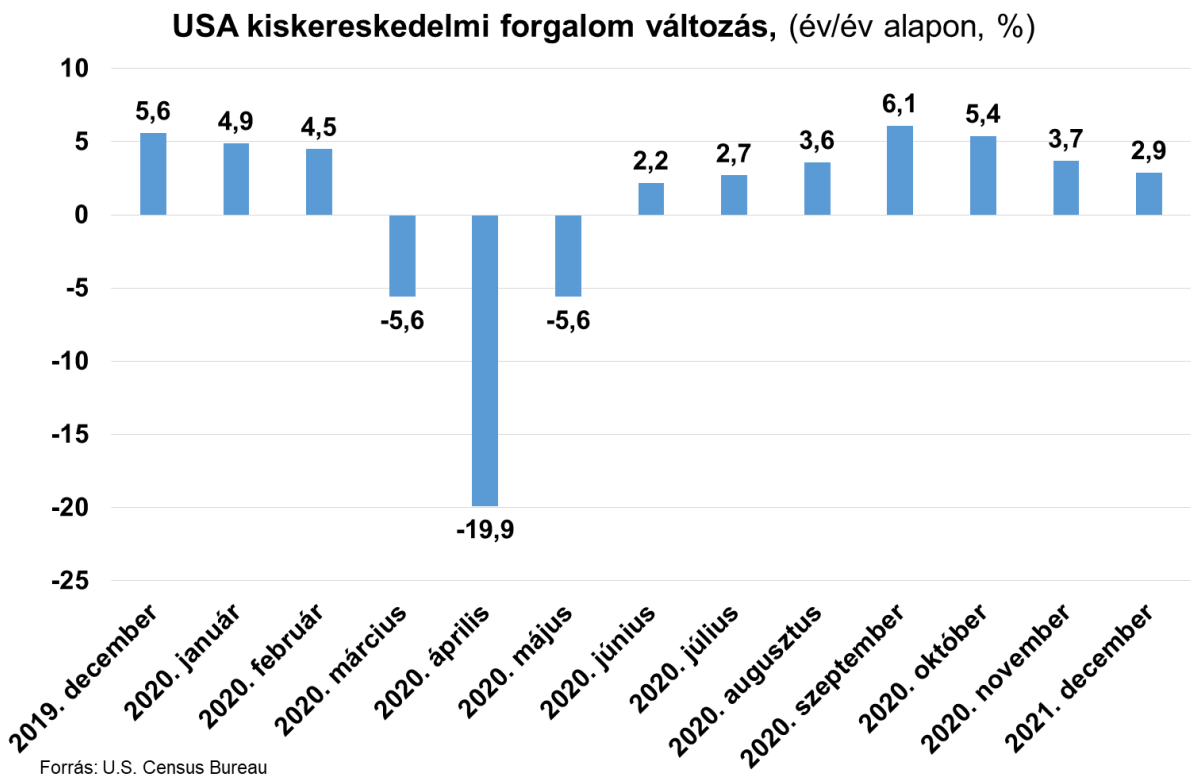

3. ábra: Az Egyesült Államok kiskereskedelmi forgalmának alakulása 2019. decembere és 2020. novembere közötti hónapokban (év/év) alapon. Az amerikai fogyasztást leginkább a járvány első hulláma vetette vissza (március-május időszak). Forrás: USA Census Bureau

[15] USA Census Bureau: Monthly Retail Trade. (2020.01.31.) https://www.census.gov/retail/marts/www/timeseries.html

Európai Unió

Az Európai Uniót kedvező kiskereskedelmi forgalom mellett érte a 2020-as válság (2019 év végén 2-3%-os bővülés[16], alábbi ábra)[17]. A koronavírus-járvány első hulláma először a déli tagállamokat Spanyolországot, Olaszországot, illetve Franciaországot érte el, már 2020 január-februári hónapjaiban. Márciustól fokozatosan, az Unió összes tagállamában korlátozó intézkedéseket vezettek be, amelyek már a márciusi kiskereskedelmi adatokban is tükröződtek**,** az EU átlagában 7%-t meghaladó csökkenés következett be. Áprilisban az amerikai zsugorodást is közelítő, 17% feletti visszaesés volt tapasztalható, amelyet májustól visszapattanás követett. A nyári hónapokban év/év alapon visszafogottabb növekedés következett be (júniusban 1,5%, júliusban 0,5%). Ez augusztustól kedvezőbb adatok követtek (2-4%-os növekedés), annak ellenére, hogy az európai kormányok a nyári szabadságok végével fokozatosan újabb korlátozásokat vezetettek be[18].

[16] Ugyanakkor a hazai adatoknál kedvezőtlenebb tendenciák érvényesültek. Magyarországon 2019-ben az EU átlagát meghaladó mértékben nőtt a kereskedelmi forgalom. Míg a korlátozások hatása is később jelentkezett. Az adatok pedig kiegyensúlyozottabbak volt az egész év folyamán, kisebb kiingásokat mutattak, mint az európai Unió átlaga.
[17] Eurostat: urnover and volume of sales in wholesale and retail trade - monthly data (2020.01.31.) https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do
[18] EUROSTAT: Impact of Covid-19 crisis on retail trade. In: Eurostat Statistics Explained. 2020.12.03. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Impact_of_Covid-19_crisis_on_retail_trade#Covid-19_containment_measures_in_Europe

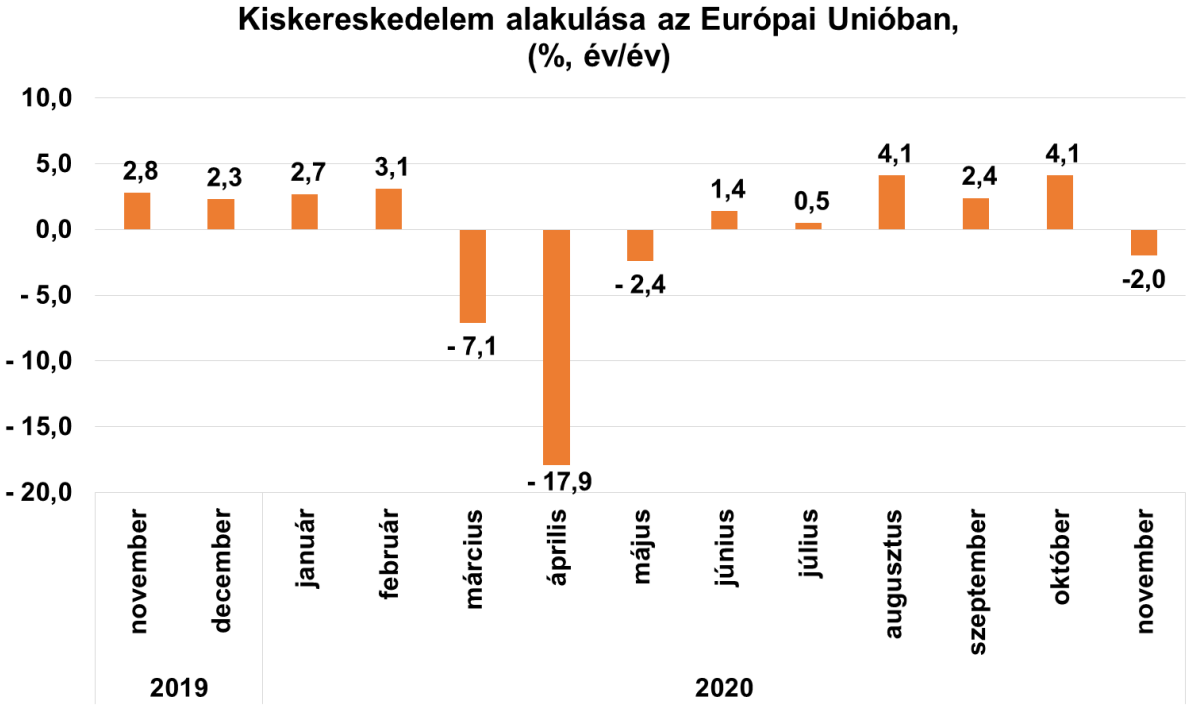

Forrás: Eurostat

4. ábra: Az Európai Unió kiskereskedelmi forgalmának alakulása 2019. novembere és 2020. októbere közötti hónapokban (év/év) alapon. Az európai fogyasztást leginkább a járvány első hulláma vetette vissza (március-május időszak). Ugyanakkor negatív és pozitív irányba is kisebb kilengés történt, mint a tengerentúlon. Forrás: Eurostat

Termékcsoportok szerint a nem-élelmiszer jellegű termékek, így a ruházati cikkek, üzemanyag, számítástechnikai eszközök és könyvek szenvedték el a legnagyobb visszaesést a járvány első hulláma alatt. A korlátozások feloldásával visszarendeződés következett be. Így a textilipari termékek esetében augusztusban következett be nagyobb felpattanás. Ugyanakkor az őszi intézkedések fokozatos bevezetésével ismét a ruházati cikkek és üzemanyag esetében volt tapasztalható a megtorpanás.

A 2008-as válság esetében elnyújtottabb visszaesés következett be (2-3%), kevésé hektikus hullámokkal. Az Eurostat adatai alapján az egy évtizeddel korábbi krízis olyan termékek esetében volt a legkézzelfoghatóbb, mint elektromos cikkek, a könyvek és a bútorok, ruházati cikkek, illetve kisebb mértékben az üzemanyagok esetében. A 2020-as járvány alatt, hirtelen 20% körüli visszaesés következett be,

amelyet gyors felpattanást követett, majd a járvány újabb hulláma ismét visszafogta a kiskereskedelmi forgalmat. Mindazonáltal a jelenlegi válság lefutása továbbra is bizonytalan[19].

A fogyasztást befolyásoló tényezők alakulása

A kiskereskedelmi forgalom számos más tényezővel van kölcsönhatásban. Ezek egyik a fogyasztás. Ahogy az elemzés korábbi szakaszában is szerepelt, szoros az összefüggés, illetve átfedés van a két tényező között, (a korrelációs együttható 0,91). Így például a KSH a lakossági fogyasztás becsléséhez felhasználja a kiskereskedelmi statisztikát[2021], (ugyanakkor a fogyasztás köre tágabb, ide tartoznak például a szolgáltatások is). Másrészt a gazdasági szereplőknek sokszor a fogyasztás és a megtakarítás között kell választaniuk, (vagyis arról döntenek, hogy a jövedelmüket megtakarítja-e, vagy fogyasztásra használják). Bizonytalan gazdasági helyzetben, mint amilyet az új típusú koronavírus-járvány is hozott, a megtakarítási hajlandóság növekszik. Így érdemes a megtakarítási hajlandóság változását is megvizsgálni, mivel ezekből a fogyasztás hosszabbtávú folyamataira is következtethetünk.

A fogyasztással, illetve a kiskereskedelmi forgalommal szoros összefüggésben állnak a munkaerő piaci folyamatokkal is. A megkeresett jövedelem kerül elköltésre, (vagy megtakarításra). Így fontos szem előtt tartani az olyan munkaerő piaci folyamatokat, mint a foglalkoztatási adatok, illetve a keresetek alakulása.

A jelenlegi válsághelyzetben további fontos megfontolást jelent a fogyasztói bizalom helyreállítása, egészségügyi szabályozások fenntartásával, vagy a digitalizációs megoldások elterjesztésének folytatásával. Másrészt segíthetnek a célzott gazdaságélénkítő csomagok.

Megtakarítások

[19] EUROSTAT: Impact of Covid-19 crisis on retail trade. In: Eurostat Statistics Explained. 2020.12.03. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Impact_of_Covid-19_crisis_on_retail_trade#Covid-19_containment_measures_in_Europe

[20] A legfőbb eltérés abban mutatkozik meg, hogy a kiskereskedelem a GDP termelési oldalához tartozik (a GDP előállításában szerepet játszó tényezők között veszik figyelembe), míg a fogyasztást azok között a tényezők között veszik számba, amelyek a GDP felhasználását mutatják (felhasználási oldal).

[21] JAKAB M. Zoltán – VADAS Gábor: A háztartások fogyasztásának előrejelzése ökonometriai módszerrel. In: MNB Háttértanulmányok 2001/1, https://www.mnb.hu/letoltes/ht2001-1.pdf

Az MNB szerint, az Előzetes pénzügyi számlák statisztikái alapján 2020-ban, a nemzetközi trendekkel összhangban nőttek a háztartások megtakarításai. A harmadik negyedévre a magyar háztartások bruttó pénzügyi vagyona (63 804 milliárd forint) 5,3%-kal haladta meg a 2019 végi értéket[22].

A jelentős bizonytalanság miatt a megtakarításoknak fontos szerep jutott a járványhelyzetben, az ún. kényszer megtakarítások és a jövővel kapcsolatos várakozások miatt egyaránt.

A járvány elleni védekezés során bevezetett korlátozó intézkedések gátolták a fogyasztást. Ilyen intézkedések voltak többek között a járvány első hulláma alatt az egyes kiskereskedelmi üzletek zárva tartása, a második hullámában az üzletek nyitva tartásának korlátozása. Az ilyen módon nem megvalósult fogyasztás a megtakarítások emelkedéséhez járult hozzá. Ez az ún. kényszermegtakarítás.

A Pénziránytű Alapítvány felmérése alapján járványhelyzet erősítette a hazai pénzügyi tudatosság fejlődését. Az OECD kutatásával összevetve, **a pénzügyi tudatosság, (vagyis a pénzügyi döntéseink és azok meghozatalához szükséges ismeretek[23]), nemzetközi összehasonlításban is jelentősen erősödött**[2425].

Munkaerőpiaci folyamatok

A hazai munkaerőpiac stabilnak bizonyult 2020-ban is, ami jó alapot jelenthet a válságból való kilábalás során. A foglalkoztatási ráta 2019 októberében érte el eddigi csúcsértékét 70,3%-os aránnyal (16-64 éves korosztály körében), míg 2020 októberében – az egy évvel korábbitól csupán kis mértékben elmaradva – 70,2%-on

[22] MNB: Statisztika: XII. A nemzetgazdaság pénzügyi számlái (pénzügyi eszközök és kötelezettségek állományai és tranzakciói). MNB 2020.11.13. https://www.mnb.hu/statisztika/statisztikai-adatok-informaciok/adatok-idosorok/xii-a-nemzetgazdasag-penzugyi-szamlai-penzugyi-eszkozok-es-kotelezettsegek-allomanyai-es-tranzakcioi

[23] „A pénzügyi ismeretek és készségek olyan szintje, amelynek segítségével az egyének képesek a tudatos és körültekintő döntéseikhez szükséges alapvető pénzügyi információkat azonosítani, majd azok megszerzése után azokat értelmezni, és ez alapján döntést hozni, felmérve döntésük lehetséges jövőbeni pénzügyi, illetve egyéb következményeit." (Béres, 2013Magyar Nemzeti Bank, 2008)

[24] A tudatosság növekedés nem azonos a megtakarítás mértékével. A háztartások jövedelmüket tudatosabb tervezés alapján költik.

[25] A Pénziránytű Alapítvány felmérése alapján járványhelyzet erősítette a pénzügyi tudatosságot. Fekete Fanni: Hogy állunk az anyagiakkal? – Így változott a pénzügyi tudatosságunk a koronavírus óta. In: Képmás, 2020.08.29. https://kepmas.hu/hu/hogy-allunk-az-anyagiakkal-igy-valtozott-penzugyi-tudatossagunk-koronavirus-ota

állt. Ez a visszarendeződés a márciusi (68,6%) és áprilisi (68,7%) mélypont után következett be[26].

A munkanélküliségi ráta esetében hasonló tendenciát figyelhettünk meg. 2019 október-decemberi időszakban érte el történelmi mélypontját 3,3%, míg a ráta a járvány első hulláma után, 2020. május-júliusban (4,8%) mutatta a legmagasabb értéket az elmúlt években. Ugyanakkor ezt az időszakot korrekció követte. Augusztus-október átlagában a ráta 4,3%-ra csökkent[27].

A keresetek esetében – a válság ellenére – kitartott az elmúlt évek lendülete. 2020. január–november időszakban a bruttó és a kedvezmények nélkül számított nettó átlagkereset egyaránt 9,6%-kal emelkedett, amelyben bizonyos mértékig szerepet játszhatott az alacsonyabb jövedelműek munkaerőpiacról való kikerülése is. A folyamatok azonban itt sem egyértelműen negatívak. Ugyan a koronavírus-járvány miatt kialakult válság sok esetben az alacsonyabb jövedelműekre hatott negatívan. Mégis érdemes azt is figyelembe venni, hogy 2020. január elejével a minimálbér és a garantált bérminimum egyaránt jelentősen, 8-8%-kal növekedett[28], vagyis az alacsonyabb jövedelem kategóriák sem rontották érdemben az átlagbér növekedését. Fontos látni azt is, hogy a negatív munkaerő-piaci hatást tompították a célzott, szektoriális kormányzati ösztönzők is, amelyek például a korlátozások által leginkább sújtott turizmus és vendéglátás munkahelyeinek megőrzést célozták.

A kedvezmények figyelembevételével számított nettó kereset – összefüggésben a meghatározott szakágazatokban dolgozók bruttó béréből fizetendő járulékok átmeneti mérséklésével, illetve mentesítésével – 10,0%-kal nőtt az előző év azonos időszakához képest.[29] Az adat a teljes időben foglalkoztatottak bérdinamikáját mutatja. Továbbá érdemes azt is figyelembe venni, hogy a teljes jövedelem[30] esetében – az

[26] KSH: Foglalkoztatás. In: Gyorstájékoztatók. 2020.11.27. https://www.ksh.hu/gyorstajekoztatok#/hu/document/fog2010
[27] KSH: Munkanélküliség. In: Gyorstájékoztatók. 2020.11.27. https://www.ksh.hu/gyorstajekoztatok#/hu/document/mun2010
[28] Pénzcentrum: Ennyit emelkedett a garantált bérminimum 2020 nettó és bruttó értéke, így változik a garantált bérminimum évente. 2020.08.14. https://www.penzcentrum.hu/karrier/ennyit-emelkedett-a-garantalt-berminimum-2020-netto-es-brutto-erteke-igy-valtozik-a-garantalt-berminimum-evente.1100796.html
[29] KSH: Keresetek. In: Gyorstájékoztatók. 2020.11. 30. https://www.ksh.hu/gyorstajekoztatok#/hu/document/ker2009
[30] Például az ún. Kurzarbeitra történő átállás, amely esetében a rövidített munkaidőt a kormányzati bértámogatás kompenzálta.

Eurostat adatai alapján – Magyarország a második[31] legkisebb csökkenést szenvedte az európai országok közül[32].

Emellett hazánk azok közé az európai uniós országok közé tartozott, ahol kisebb volt az esélye a munkahely végleges vagy átmeneti elvesztésének, Bulgária, Litvánia és Svédország mellett. Az idei második negyedévben az Eurostat adatai alapján hazánkban a foglalkoztatottak 3%-a vált munkanélkülivé, míg munkaidő csökkenéssel vagy átmeneti kényszerszünettel a munkavállalók 7%-a szembesült. Eközben Spanyolországban a foglalkoztatottak 8% veszítette el állását, Görögországban a munkavállalók 27%-nak volt átmeneti vagy részleges jövedelem kiesése. **Az EU országcsoportjai közül pedig a visegrádi négyek munkaerőpiaca volt a legstabilabb**[33].

Konklúzió

A 2020-ban az új típusú koronavírus-járvány nyomán kialakult válság megértése, és a hosszú távú folyamatokra való rálátás érdekében jó kiindulási pontot jelenthet a kiskereskedelmi forgalom tanulmányozása. A szektor összetettsége miatt ráláthatunk arra, hogy mely kapcsolódó ágazatok lehetnek a válság nyertesei és vesztesei. Mely termékcsoportok iránt emelkedett tartósan a kereslet, melyek szenvedtek el jelentősebb visszaesést? Ugyanakkor az ágazat folyamatai szoros összefüggésben vannak a munkaerő-piaccal is. A kormányok számára szükséges a jelenlegi válság során egyszerre fellépő keresleti és kínálati sokkot kezelni. Vagyis a lakosság fogyasztási szokásai nem csupán az egyes iparágak teljesítményét befolyásolják, hanem adott esetben saját munkahelyeiket is megmenthetik. A fogyasztás elmaradása, vagyis a kereslet csökkenése a munkahelyek megszűnéséhez is vezethet, így ördögi kör alakulhat ki. A gazdasági döntéshozók e negatív tendenciákat igyekeznek tompítani a gazdasági ösztönzők bevezetésével. A 2020-as válság kezelésében kulcsszerepe lehet a fogyasztói bizalom helyreállításának. Ennek elérése során

[31] Az első Litvánia.
[32] EUROSTAT: COVID-19 impact on employment income. In: Eurostat. 2020.10.27. https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/ddn-20201210-2?redirect=%2Feurostat%2Fnews%2Fwhats-new
[33] EUROSTAT: COVID-19 labour effects across the income distribution. In: Eurostat. 2020.12.10. https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/DDN-20201027-2?inheritRedirect=true&redirect=%2Feurostat%2F

az egészségügyi előírások fenntartása, a digitális lehetőségek minél szélesebb körben való elterjesztése[34], valamint a célzott gazdaságösztönző eszközöknek egyaránt kiemelt jelentőségűek. Magyarország esetében különösen fontos, hogy számos tényező tekintetében válságállónak bizonyult, mint a kedvező foglalkoztatási és kereseti adatok. E tényezők tompíthatják a fogyasztás jelentősebb visszaesését, és az abból következő további negatív gazdasági hatásokat.

[34] PETERSEN, Bjoern: Three Ways To Restore Consumer Confidence For Shopping In-Store. In: Forbes. 2020.08.21. https://www.forbes.com/sites/forbestechcouncil/2020/08/21/three-ways-to-restore-consumer-confidence-for-shopping-in-store/?sh=14b296aa1422

Felhasznált források

ALLJASPER, Christopher – POLANSEK, Tom: Home gardening blooms around the world during coronavirus lockdowns. Reuters. 2020.04.20. https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-gardens-idUSKBN2220D3 (2021.01.31.)

BAIN, Marc: Americans love sporting goods more now than before Covid-19. In: Quartz. 2020.08.24. https://qz.com/1895658/us-sporting-goods-sales-are-higher-than-before-covid-19/ (2021.01.31.)

BÉRES, Dániel: A pénzügyi kultúra - mi is ez valójában? In: Pénzügyi Szemle, Vitafórum. 2013.06.20. https://www.penzugyiszemle.hu/vitaforum/a-penzugyi-kultura-mi-is-ez-valojaban (2021.01.31.)

BHAGAT, Anirudha: PC Sales Continue Benefiting From COVID-19 Pandemic-Led Demand. In: Yahoo Finance, 2020.10.04. https://finance.yahoo.com/news/pc-sales-continue-benefiting-covid-102110153.html?guccounter=1&guce_referrer=aHR0cHM6Ly93d3cuZ29vZ2xlLmNvbS8&guce_referrer_sig=AQAAAFadj6OoPpTQD21SvHFqnotDvKs7xUDLwenWByQYnn62GrdWMQmOfK1x6Cv8eUZkCGhGJdlvkTyP6Er5kdXARpByUNyGHNrE_dsW1IxloTZYh6I99JrBLqbaU7dGhFCrXfzES77fsBF2Io4CPRM5Nfzpb5BFS5XiX5rVMIVS1ZN6 (2021.01.31.)

COX JAFF: Retail sales post big gain in September as consumers show unexpected strength. In: CNBC, 2020.10.16. https://www.cnbc.com/2020/10/16/retail-sales-september-2020.html (2021.01.31.)

EUROSTAT: COVID-19 impact on employment income. In: Eurostat. 2020.10.27. https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/ddn-20201210-2?redirect=%2Feurostat%2Fnews%2Fwhats-new (2021.01.31.)

EUROSTAT: COVID-19 labour effects across the income distribution. In: Eurostat. 2020.12.10. https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/DDN-20201027-2?inheritRedirect=true&redirect=%2Feurostat%2F (2021.01.31.)

EUROSTAT: Impact of Covid-19 crisis on retail trade. In: Eurostat Statistics Explained. 2020.12.03. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Impact_of_Covid-19_crisis_on_retail_trade#Covid-19_containment_measures_in_Europe (2021.01.31.)

EUROSTAT: Gross value added and income by A*10 industry breakdowns 2021.01.29. https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=nama_10_a10&lang=en (2021.01.31.)

FEKETE Fanni: Hogy állunk az anyagiakkal? – Így változott a pénzügyi tudatosságunk a koronavírus óta. In: Képmás, 2020.08.29, https://kepmas.hu/hu/hogy-allunk-az-anyagiakkal-igy-valtozott-penzugyi-tudatossagunk-koronavirus-ota (2021.01.31.)

FRED (Federal Reserve Bank Economic Data): Value Added by Industry as a Percentage of Gross Domestic Product https://fred.stlouisfed.org/release/tables?rid=331&eid=211 (2021.01.31.)

JAKAB M. Zoltán – VADAS Gábor: A háztartások fogyasztásának előrejelzése ökonometriai módszerrel. In: MNB Háttértanulmányok 2001/1, https://www.mnb.hu/letoltes/ht2001-1.pdf (2021.01.31.)

JOHN HOPKINS EGYETM: COVID-19 DASHBOARD. 2020. DECEMBER 20. HTTPS://GISANDDATA.MAPS.ARCGIS.COM/APPS/OPSDASHBOARD/INDEX.HTML#/BDA7594740FD40299423467B48E9ECF6 (2021.01.31.)

KORONAVÍRUS-FERTŐZÉS ELLENI VÉDEKEZÉSÉRT FELELŐS OPERATÍV TÖRZS: A kormány kijárási korlátozást vezet be. 2020.03.27. https://koronavirus.gov.hu/cikkek/kormany-kijarasi-korlatozast-vezet-be (2021.01.31.)

KORONAVÍRUS-FERTŐZÉS ELLENI VÉDEKEZÉSÉRT FELELŐS OPERATÍV TÖRZS: Fokozatosan, szigorú menetrend mellett újraindítható az élet. 2020.04.30. https://koronavirus.gov.hu/cikkek/kormanyinfo-fokozatosan-szigoru-menetrend-mellett-ujraindithato-az-elet (2021.01.31.)

KSH: A globális keresletcsökkenés miatt jelentősen esnek az üzemanyagárak. 2020.04.25. https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/uzemanyagarak/index.html (2021.01.31.)

KSH: Foglalkoztatás. In: Gyorstájékoztatók. 2020.11.27. https://www.ksh.hu/gyorstajekoztatok#/hu/document/fog2010 (2021.01.31.)

KSH: Keresetek. In: Gyorstájékoztatók. 2020.11. 30. https://www.ksh.hu/gyorstajekoztatok#/hu/document/ker2009 (2021.01.31.)

KSH: Kiskereskedelem. In: Gyorstájékoztatók. 2020.12.03. https://www.ksh.hu/gyorstajekoztatok#/hu/document/kis2002 (2021.01.31.)

KSH: Munkanélküliség. In: Gyorstájékoztatók. 2020.11.27. https://www.ksh.hu/gyorstajekoztatok#/hu/document/mun2010 (2021.01.31.)

KSH: 3.1.4. A bruttó hozzáadott érték értéke és megoszlása nemzetgazdasági áganként (1995–) 2020.10.01. https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qpt002a.html?down=363# (2021.01.31.)

MNB: Statisztika: XII. A nemzetgazdaság pénzügyi számlái (pénzügyi eszközök és kötelezettségek állományai és tranzakciói). MNB 2020.11.13. https://www.mnb.hu/statisztika/statisztikai-adatok-informaciok/adatok-idosorok/xii-a-nemzetgazdasag-penzugyi-szamlai-penzugyi-eszkozok-es-kotelezettsegek-allomanyai-es-tranzakcioi (2021.01.31.)

NICOLSON, Rebecca: Has Publishing Benefited from COVID-19? BRINK, 2020.08.04. https://www.brinknews.com/has-publishing-benefited-from-covid-19/ (2021.01.31.)

OECD: E-commerce in the time of COVID-19. In: OECD Policy Responses to Coronavirus (COVID-19). 2020.10.07. https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/e-commerce-in-the-time-of-covid-19-3a2b78e8/ (2021.01.31.)

PÉNZCENTRUM: Ennyit emelkedett a garantált bérminimum 2020 nettó és bruttó értéke, így változik a garantált bérminimum évente. 2020.08.14. https://www.penzcentrum.hu/karrier/ennyit-emelkedett-a-garantalt-berminimum-2020-

netto-es-brutto-erteke-igy-valtozik-a-garantalt-berminimum-evente.1100796.html (2021.01.31.)

PETERSEN, Bjoern: Three Ways To Restore Consumer Confidence For Shopping In-Store. In: Forbes. 2020.08.21. https://www.forbes.com/sites/forbestechcouncil/2020/08/21/three-ways-to-restore-consumer-confidence-for-shopping-in-store/?sh=14b296aa1422 (2021.01.31.)

RICCHETTI, Marco – De PALMA, Roberta: Will COVID-19 accelerate the transition to a sustainable fashion industry? UNIDO. 2020.10.09. https://www.unido.org/stories/will-covid-19-accelerate-transition-sustainable-fashion-industry (2021.01.31.)

ROCKEMAN, OLIVIA: U.S. Retail Sales Tumble in Sign Economic Rebound Is Sputtering. Bloomberg. 2020.12.16. HTTPS://WWW.BLOOMBERG.COM/NEWS/ARTICLES/2020-12-16/U-S-RETAIL-SALES-TUMBLE-IN-SIGN-ECONOMIC-REBOUND-IS-SPUTTERING (2021.01.31.)

SINGH, Anushruti: Sports Goods Industry not too sporty as Covid-19 cripples demand. In: SME Future, 2020.08.20. https://smefutures.com/sports-goods-industry-not-too-sporty-as-covid-19-cripples-demand/ (2021.01.31.)

VEMBAR, Kaarin: 5 retail holiday predictions for 2020. In: Retail Dive. 2020.10.19. https://www.retaildive.com/news/5-retail-holiday-predictions-for-2020/587069/ (2021.01.31.)